

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.161.2 .09 Коцюбинський : 111
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-2-7>

Тетяна ЛЯХ,
orcid.org/0000-0002-7913-3468
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін
Ужгородського національного університету
(Ужгород, Україна) *tatianalyakh592@gmail.com*

**ПРОСТІР КАПРІЙСЬКИХ НОВЕЛ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
У КОНТЕКСТІ ОНТОЛОГІЧНОЇ ПОЕТИКИ**

Український літературний процес кінця XIX – початку XX століть значну роль відводив людині та її внутрішньому світу, що було ознакою модернізму. Митці відображали як реалії життя, психологічні стани за певних зовнішніх обставин, так і внутрішнє єство, почуття та настрої персонажа. Творчість М. Коцюбинського формувалася під впливом тогочасних культурно-історичних реалій, європейської філософії. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідити творчість автора, зокрема капрійські новели «Сон» (1911), «Хвала життю!» (1912), «На острові» (1912–1913), в контексті онтологічної поетики. Поряд із фундаментальними онтологічними категоріями життя і смерті, самотності, туги у творчості М. Коцюбинського, які ґрунтовно вивчаються літературознавцями, глибокого дослідження в контексті онтологічної поетики потребує художній простір капрійських новел, що є метою пропонованого дослідження. Підґрунтям вказаних творів стали особисті враження письменника від перебування на острові Капрі, де М. Коцюбинський малою переживанням від взаємин людини зі світом, осмислює скороминучість людського життя та вічне становлення універсуму. Тому простір вивчено як феномен онтологічної поетики капрійських новел письменника. Онтологічні характеристики простору вказаних творів визначає «я» автора, що стає ядром у калейдоскопі подій і образів на острові. Звукові, зорові, запахові образи творять різнобарвну імпресіоністичну картину життя, яка часом нагадує репортаж. Розмежовуючи острів Капрі на окремі локації – місто, кімнату, човен у морі, – автор концентрує увагу читача на внутрішніх переживаннях ліричного суб'єкта. Крізь призму простору розглянуто розуміння М. Коцюбинським сенсу буття людини, творчості. Пропоноване дослідження висвітлює аспекти вивчення української новелістики в контексті міждисциплінарних студій.

Ключові слова: простір, новела, онтологічна поетика, символ, образ, модернізм.

Tetyana LYAKH,
orcid.org/0000-0002-7913-3468
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Public Health and Humanitarian Disciplines
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) *tatianalyakh592@gmail.com*

**SPACE OF CAPRI SHORT STORIES BY MYKHAILO KOTSUBYNSKYI
IN THE CONTEXT OF ONTOLOGICAL POETICS**

The characteristic features of the Ukrainian literary process at the end of XIXth – the beginning of XXth centuries develop in connection with Modernism. Ukrainian writers reflected the realities of human life and psychological states, feelings of the characters. M. Kotsiubynskyi's worldview was formed in the cultural context and philosophy of that time. Therefore, the article deals with the ontological poetics of the short stories "Son" ("Dream"), "Na ostrovi" ("On an island"), "Hvala zhyttiu" ("Glory to life"). The fundamental ontological categories of life and death, loneliness etc. in the works of M. Kotsiubynskyi, are thoroughly studied by literary critics. The article deals with the artistic space of Capri short stories in the context of ontological poetics. The personal impressions of the writer at his vacations on the Capri are the ground of these short stories. M. Kotsiubynskyi represents his impressions of man's relationship with the world, comprehends the ephemerality of human life and the eternal formation of the universe. These motifs transfer the space of the Capri short stories in ontological poetics. The ontological characteristics of the space of Capri short stories are determined by the author's "I", which becomes the core in the kaleidoscope of events and images on the island. Sound, visual, olfactory images create a colorful impressionist picture of life, which sometimes resembles a report. The author focuses the reader's attention on the inner experiences of the lyrical subject dividing the island of Capri into separate locations – a city, a room, a boat in the sea. M. Kotsiubynskyi's understanding of human existence and the sense of art is considered through the prism of space. The article explicates further aspects of the study of the Ukrainian short stories according to the interdisciplinary research.

Key words: space, short story, ontological poetics, symbol, image, Modernism.

Постановка проблеми. Кінець XIX – початок XX століть в українському літературному процесі характеризується пошуками відповідей на філософські питання. Письменники на перший план висувають внутрішній світ людини, її переживання. Яскравим представником письменників «нової генерації» (І. Франко), котрі осмислювали у своїх творах внутрішній світ людини, ключові онтологічні модуси – страждання, тугу, любов, самотність, належав Михайло Коцюбинський. Митець малював словом усі грані людського буття, починаючи від об'єктивного реального світу і аж до психічних станів персонажів, емоцій, несвідомого, що у його прозі творить багатогранну візію людського буття. Ця своєрідність прози М. Коцюбинського спонукає досліджувати його твори крізь призму онтологічної поетики – «принципу герменевтики, спрямованого на виявлення у художньому тексті, в його сюжетних зв'язках, деталях, мотивах та вчинках персонажів “іншої реальності”, на розкриття втілених у метафорико-символічній, сюжетно-образній структурі твору зв'язків особистісного буття автора з буттям всесвіту» (Літературознавча енциклопедія, Т. 2, 2007: 154).

Уплетення особистих переживань у канву тексту є характерною рисою творчості М. Коцюбинського, проте з найбільшою інтенсивністю переживання автора виявляються в капрійських (італійських) новелах «Сон» (1911), «Хвала життю!» (1912), «На острові» (1912-1913), підгрунтям яких стали особисті враження письменника від перебування на острові Капрі. Саме цей острів, за спостереженням Я. Поліщука, «повертає письменникові відчуття гармонії, загроженої в дійсності» (137). У вказаних творах М. Коцюбинський малює враження від перебування на острові, осмислює сенс людського буття, що визнає онтологічний аспект цих творів.

Аналіз досліджень. Просторові координати художнього світу М. Коцюбинського критики і літературознавці вивчають переважно в контексті імпресіоністичної поетики, як відображення переживань і світосприймання ліричного суб'єкта. Щодо онтологічних категорій, увагу дослідників здебільшого привертають категорії життя і смерті, самотності тощо. Так, О. Черненко, аналізуючи своєрідність імпресіонізму Коцюбинського, помітила, що автор послідовно розгортає у своїх творах «тему життя і смерті, а головню межевою ситуації людини в обличчі смерті» (Черненко, 1977: 70). Капрійські новели, на думку дослідниці, містять нові відтінки і варіації цієї теми: в нарисі «Хвала життю» М. Коцюбинський торкається «питання закону природи та перемоги дина-

мізму життя над стагнацією, яку викликає розпач із причини трагічної смерті інших» (Черненко, 1977: 70); у новелі «Сон» автором розв'язується «питання світлотіней в житті людини», «пізнання глибин людської душі» (Черненко, 1977: 115).

Простір новели «Сон» О. Черненко розглядає крізь призму юнгіанського психоаналізу, як своєрідне віддзеркалення підсвідомості персонажа, «вічну туги людини за повною досконалістю і завершеністю та цілісністю – за спасінням» (Черненко, 1977: 120). Мотив туги за прекрасним дослідниця також спостерегла в новелі Коцюбинського «На острові».

Рефлексію автора на тему суперечності людського буття відзначає Я. Поліщук: у новелі «Сон» вона виявляється «поміж ідеальним пориванням, яке може лише на хвилю дати людині відчуття щастя, та глибокою відразою творчої особистості до рутинного, міщанського існування, яке супроводжує її будні та є постійно відчутним» (Поліщук, 2010: 140). У новелах «Хвала життю» та «На острові» ця суперечність, на думку літературознавця, виявляється вже в онтологічних мотивах, – життя і смерті» (Поліщук, 2010: 158). Онтологічні категорії життя і смерті у творчості М. Коцюбинського також стали предметом уваги О. Турган. У капрійських новелах дослідниця відзначає спосіб усвідомлення М. Коцюбинським буття: «із творенням власної краси життя («Сон»), або ж через гру уяви із протестом проти «хаотизації» світу («Хвала життю!», «На острові»)» (Турган, 2017: 29).

Л. Чередник, відзначає композиційну своєрідність «італійських» новел М. Коцюбинського, які «мають уривчасту структуру». На думку дослідниці, це зумовлено тим, що «автора цікавить не сам сюжет, а фіксація безпосереднього і глибоко пережитого враження від тієї чи іншої події» (Чередник, 2015: 232). Така структура вказаних творів зумовлює онтологізацію простору. Острів Капрі з його розмаїттям зорових і звукових образів відображає ключові моменти буття ліричного суб'єкта.

Мета статті. Поряд із фундаментальними онтологічними категоріями життя і смерті, самотності, туги у творчості М. Коцюбинського, які ґрунтовно вивчаються літературознавцями, глибокого дослідження в контексті онтологічної поетики потребує художній простір новел автора. Адже в кінці XIX – початку XX століть відбувається переосмислення онтологічної проблематики в західноєвропейському філософському мисленні, буття людини у світі розглядається крізь призму часових і просторових відношень. Так, М. Гайдеггер ґрунтовно дослідив буття в контексті часу і простору. У праці «Буття і час» (1927) філософ

із точки зору феноменології і герменевтики розглядає онтологічну структуру людського існування, де ключову роль відіграє «буття-у-світі» людини або «присутність»: «фундаментальну онтологію <...> потрібно шукати в екзистенційній аналітиці присутності» (Heidegger, 1996: 11.). Присутність людини у світі визначає простір, який філософ називає «структурним моментом буття-у-світі». Таку функцію виконує простір у художньому мисленні М. Коцюбинського. Острів Капрі є не просто місцем або фоном для розвитку сюжету, він визначає буття людини у світі, відображає філософування автора. Відтак функціонування простору в новелах М. Коцюбинського «Сон», «Хвала життю», «На острові» варто дослідити в контексті онтологічної поетики, що є метою пропонованої статті.

Виклад основного матеріалу. В онтологічному полі філософії важливу роль відіграє суб'єктивність як ознака людської індивідуальності, а також свідомість, що відображає внутрішній сенс взаємин людини зі світом. Суб'єктивізм – основна риса української новели кінця XIX – початку XX століть. Це позначилося на її поетиці, прикметами якої є настроєвість, сугестивність, асоціативність, ліризм. Повернення митців кінця XIX – початку XX століть «zurück zur Seele» (О. Кобилянська) сприяло художньому вираженню власної самосвідомості, творенню авторського міфу.

Острів Капрі з його багатогою природою та яскравим сонцем відіграв особливе місце у житті М. Коцюбинського. За словами Я. Поліщука, «останні роки творчого життя М. Коцюбинського можна ідентифікувати як капрійський епізод його біографії» (Поліщук, 2010: 136). Відтак, простір у капрійських новелах відображає суб'єктно-авторське сприйняття світу, є матеріальним провідником особистих рефлексій письменника, що надає цим творам автобіографічного ореолу.

Онтологічні характеристики простору капрійських новел визначає «я» автора, яке стає ядром у калейдоскопі подій і образів на острові. Звукові, зорові, запахові образи творять різнобарвну імпресіоністичну картину життя, яка часом нагадує репортаж. Розмежовуючи острів Капрі на окремі локації – місто, кімнату, човен у морі, – автор концентрує увагу читача на внутрішніх переживаннях ліричного суб'єкта.

У новелі «Сон» острів стає місцем мрій і фантазій головного персонажа. Дослідники акцентують на «ототоженні реальності й сну» у творі, що, на думку Т. Саяпіної, «стосується скоріше «імпресіоністичності» людських вражень, фрагментарність і асоціативність яких у дійсності й уві сні досить

схожа» (Саяпіна, 1999: 19). Я. Поліщук вбачає у творі «своєрідну філософію, що підносить понад усе гру уяви». За словами дослідника, автор «екстраполює цей образ [сну], визволяючи його з ідеального світу уяви героя та матеріалізуючи через розповідь Антона» (Поліщук, 2010: 139-140).

Зауважмо, що в модерному мистецтві уява часто творить онтологічну площину твору, адже вона покликана «не тільки пізнавати дійсність, а й її змінювати, розширювати за рахунок нових, незвичних і несподіваних явищ, наділяючи їх реальністю або принаймні потенційністю реального існування» (Матусяк, 2010: 59). Саме таку роль уяви-сну спостерігаємо у новелі Коцюбинського. Сновидіння тут варто розглядати не лише як «матеріалізацію» уяви, а сприймати як психічний модус, зокрема в контексті модернізму з його підвищеною увагою до тих станів, коли відбувається вихід у трансцендентне. Саме модерністи «почали інтерпретувати сон як образну проекцію глибокого «я», як символічне вираження внутрішнього стану людини, яка спить» (Матусяк, 2010: 54).

Із позицій психоаналізу розглядає сон в однойменній новелі О. Черненко, котра вважає його «враженням від власної підсвідомості, що за Юнгом, вливається у площину свідомості і стає видимою у сні» (Черненко, 1977: 117).

За Фройдом, «увесь матеріал, що творить зміст сновидіння, так чи інакше походить від реальних переживань і у сновидінні лише відтворюється, згадується» (курсив автора. – Т.Л.) (Фрейд, 1991: 34). Сон Антона та вигадані ним розповіді насамперед містять реальне підґрунтя. Ниткою, що єднає уявне і реальне в новелі є спогад чоловіка про прекрасний острів, де він колись був: «колись він бачив далекі краї, де сонце і море навперейми намагались розгорнути перед ним всі свої дива, але то було давно, і буденне життя уцерьт занесло попелом згадки» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 157).

Час затирає межі між реальним та ірреальним, і спогад Антона, який він переживає у сні, сприймається як вигадана візія «далеких країв». І навпаки, вигаданий світ постає в новелі як реальний. Дивовижні картини на острові передають внутрішнє метафізичне буття персонажа, яке він споглядає шляхом своїх рефлексій, тому «для нього не було різниці між дійсністю і сном» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 159). Подібне творення метафізичного світу спостеріг М. Гайдеггер у поезії Рільке, де поет «<...> не робить собі якихось особливих клопотів щодо просторовості внутрішнього простору світу, він навіть не ставить під сумнів, чи це внутрішній простір світу, оскільки він все ж надає форми перебування світовій присутності, залягає

разом із нею у якійсь часовості, сутнісний час якої разом із сутнісним простором витворюють початкову єдність того часо-простору, способом якого є навіть саме буття» (Гайдеггер, 2001: 242).

Моделювання Коцюбинським «внутрішнього простору світу» відображає метафізичний пошук людиною гармонії зі світом зовнішнім. Це прагнення автор передає в категорії духовного/тілесного. Світ на острові втілює духовний аспект буття героя, натомість світ міста, що «змістилось в одній калюжі», – тілесний: «Роками вони ділились лиш тілом, оддавали його один одному для грубих втіх, для радощів піклування, дрібних турбот, німуючи духом. <...> Може, в тім було прокляття життя?» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 169).

Уява Антона, попри його втому від «безбарвної міської нудоти», відкриває браму до сакрального, щоби «задовольнити потребу», якою для нього є творчість і краса («писав щось, чого ніколи не повинно побачить стороннє око, тільки для себе, аби задовольнити потребу»; «потреба краси, що жила в душі Антона, викликала у нього потребу скрізь шукати її» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 156-157)).

У капрійських новелах острів пов'язаний із морем. Ці два локуси творять не лише мальовничий імпресіоністичний пейзаж, а й взаємодоповнюють один одного на рівні онтологічної семантики. У психоаналізі море зазвичай асоціюється з несвідомим. За спостереженням Т. Саяпіної, в новелі «Сон» море втілює «свободу творчої особистості, а також свободу почуттєвого, емоційного самовияву» (Саяпіна, 1999: 20). Попри вказану семантику, образ моря сповнений метафізичним сенсом, якого він набуває через отожднення з небом: «Море було таке гладеньке і синє, наче туго натягнений екран, на якому показували небо. Скільки було блакиті! Ціле море у небі і ціле небо у морі» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 160). Мотив переходу неба в море більш чітко окреслюється в новелі «На острові»: «А я дивлюся на небо. Воно сьогодні тихе, синє, глибоке і так щедро спливає униз, що маю певність: се воно наливає море блакиттю» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 282).

Аналізуючи символізм небесної блакиті в поезії «Молодої музи», А. Матусяк відзначає, що «колір цей символізує передусім мрію, тугу за трансценденцією і притаманними їй цінностями: красою, спокоєм, постійним, одвічним світовим ладом, гармонією» (Матусяк, 2008: 44). Таку семантику має блакить у капрійських новелах: «Од блакитних просторів на душі в мене було блакитно, тепло, просторо»; «ми там одкривали милу блакитну квітку, що приліпилась до скелі» (Коцю-

бинський, т. 3, 1974: 160-161); «небо було синіше од моря, море було синіше од неба» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 171-172).

Метафізичного сенсу образу моря надає співвідношення його зі смертю, адже води моря (океану) «можуть розглядатися не лише як джерело життя, а й як його мета» (Керлот, 1994: 330). Море сприймається Антоном як стихія, хвилі якої заколисують, уводять людину в стан спокою, тотожний смерті («безконечне море»). Символіка моря прояснює розуміння Коцюбинським смерті, яка сприймається як життя: хоч море і надає Антону спокій, проте воно перебуває в постійному русі («тріпалось тихо в сітці яскравих бліків, наче зловлене в невід з синіх, зелених і рожевих мотузок»; «воно все розцвіталося срібними квітками» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 161-162) тощо).

Отож простір у новелі «Сон» відображає естетичну концепцію М. Коцюбинського: осмислення духовного можливе лише через пізнання краси. Дивовижний острів символізує небуденну, метафізичну красу. Водночас метафоричний образ острову, що «пливе» в море, втілює стан творчості й ту мить, коли митець здійснює вихід у трансцендентне: «Мені здавалось, що в молодій гордості острів одірвався од землі і поплив в світ творити самостійне життя, власну красу» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 159-160).

Острів як відображення внутрішнього світу ліричного суб'єкта спостерігаємо в новелі «На острові». Уже з перших рядків оповідач бачить острів як щось таємниче і загадкове («фіолетова рогата пляма», яка «пливе на зеленастих хвилях, як велетенська тінь корабля» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 279)). Звукові, зорові, запахові образи острову творять різнобарвну імпресіоністичну картину життя. Різноманіття фарб і образів («жінки з кошиками на голові, наче античні вази», «біліють колони», «чорні силуетки перерізують лінію неаполітанських вогнів» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 279)) переривають монотонні звуки: «цокання підшов о камінь», що ритмічно повторюється в тексті («трах... тах-тах-тах...»), дзвін міського годинника на башті. Ця картина, з одного боку, задає ритм усьому творові, відображає нестримний рух життя, яке споглядає ліричний суб'єкт, а з іншого, – ритмічні звукові образи, як метроном, натякають на скороминущість усього. Поєднання протилежних модусів буття відображає настроєве тло новели, яке варіюється разом зі зміною простору. Так, під час бурі ліричний суб'єкт прокидається в кімнаті, «в незрозумілій тривозі»; «море поблискує злою блакиттю», «все зігнулось на острові-кораблі, що несеться

по морю на чорних вітрилах»; а вже наступного дня «море так невинно голубіє під стінами скель, і сонце так світить ласкаво, що аж каміння сміється» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 281).

Крім острова як частини первозданної природи, автор відображає замкнений простір кімнати, «переміщуючи» своє «я» туди кілька разів. Ці дві локації: відкритий простір з морем і небом та кімната, передають різний настрій героя. Прикметно, що природа навколо сповнює його спокоем, «тишею»: «Дрімують скелі, і чорні сідала піній застигли у тиші. Здається, ми всі розпустилися в ній. Тягне опуститися на каміння і пити так само сонце, як і вони, так само купати зір свій у небі» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 282).

Спокій або тишу Коцюбинський тлумачить як стан творчості, за якого перебуває у цілковитій гармонії із всесвітом і собою. Наприклад, так само автор утверджує буття власного світу і творчості в новелі «Intermezzo» (1908): «Я тепер маю окремих світ, він наче перлова скойка: стулились краями дві половини – одна зелена, друга блакитна – й замкнули у собі сонце, немов перлину. А я там ходжу і шукаю спокою» (Коцюбинський, т. 2, 1974: 302).

Натомість перебування в кімнаті наповнює героя «неспокоем», якому він не знаходить пояснень («глуха тривога стукає в серце, наче хоче туди увійти» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 283)). Настрій тривоги підкреслюють предметні деталі: «Тривога таки достукалась. Товчуся по хаті, як джміль у вікно, і чую потребу переставити меблі, пересунути шафи і стіл, і стільці – все по-новому, усе інакше» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 283).

Таке відображення автором світу природи (відповідно, настрою «тиші») і предметного світу кімнати, яка навіює тривогу, корелює з протиставленням М. Гайдеггера «відкритого як цілокупності суцього, “непредметного” світу природи і “предметного” світу» (Гайдеггер, 2001: 235). «Предметність» світу філософ розуміє як зведення його людиною до об'єкта, яким треба розпоряджатися: «Людина ставить світ як предметність в цілому наперед себе і себе перед світом. Людина чинить так, що світ наставляється на неї, а природа представляється до неї» (Гайдеггер, 2001: 236). Природа «є основою того суцього, котрим є й ми самі, його праосновою» (Гайдеггер, 2001: 233).

Ліричний суб'єкт Коцюбинського прагне відкритого простору, який знаходить навіть у кімнаті за вікном: «Я люблю свою кімнату. <...> Але найбільшу радість справляє мені вікно. Цілий день в нього дивиться море» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 282).

Природа становить «сущє» людського буття, тому через зв'язок із відкритим простором автором Коцюбинського прагне зрозуміти своє внутрішнє єство, сенс життя, творчості. Це бажання відображає запитання, що кілька разів повторюється: «Що там робиться за вікном?» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 283). Подібне питання звучить в новелі «Intermezzo», коли ліричний суб'єкт прагне пізнати світ і творчість метафізично, внутрішнім зором («що робиться там, де людина не може бачити...») (Коцюбинський, т. 2, 1974: 299)).

Власне розуміння сенсу людського буття Коцюбинський втілює у образі агави, «квітки смерті»: «Вона цвіте, щоб умерти, і умирає, щоб цвісти» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 294). Цей образ символізує буття у його постійному русі, а ще – розкриває розуміння автором мистецтва. Як у творенні митцю відкривається істина, так і для агави в час її смерті таємниче стає досяжним: «Те, що таїлось в ній, продирає нарешті тісні обійми і виходить на волю, як велет, несучи на могутньому тілі, яке може зрівнятися хіба з сосною, цвіт смерті» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 294). Через смерть, як і через творчість, відкривається загадка людського буття, і, «обвіяна вітром, ближча до неба, агава бачить тепер, чого не бачила перше» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 294). Автор розуміє мистецтво як інструмент досягнення «далекої» істини, перед обличчям якої смерть стає не кінцем, а початком: «Стоять, струнки і високі, з вінцем смерті на чолі, й вітають далеке море.

Ave, mare, morituri te salutant!...» (Коцюбинський, т. 3, 1974: 294).

В онтологічній поетиці новели М. Коцюбинського «Хвала життю» острів Капрі є місцем розвитку внутрішнього сюжету, простір тут посилює мотив смерті. Попри «хвалу життю» письменник акцентує на деталях, які є маркерами тлінності людського життя. Руїни міста після землетрусу, сполин про зів'ялу жіночу красу, яку не врятує «помада за чотири сольдо», бліда барва зорових образів («злизняло море, скелі і дерева») нагадують, що попри красу земного світу, все в ньому короточасне. Вказані художні деталі відображають взаємозв'язок простору з часом у поетиці новели.

Висновки. Українські письменники кінця XIX – початку XX століть переосмислюють взаємини людини зі світом у всіх можливих його аспектах – соціальному, національному, природному. Однією із категорій, яка відображає буття людини є простір, що дає підстави розглядати його в контексті онтологічної поетики художнього твору. Суб'єктно-авторське вираження буття, особисті враження М. Коцюбинського від перебування на острові Капрі творять тканину новел

«Сон», «Хвала життю!», «На острові». У контексті онтологічної поетики простір вказаних творів не лише формує сюжет, а й відображає внутрішній світ ліричного суб'єкта, його настроїв, філософське осмислення автором людського буття і творчості, що закодовано в символічних образах, містких деталях тощо. Дослідження простору в контексті онтологічної поетики прояснює розуміння художнього твору у філософському дискурсі, у тому числі й українського модернізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Heidegger M. Being and time. New York, 1996. 488 p.
2. Гайдеггер М. Навіщо поети? *Слово. Знак. Дискурс: антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. Львів, 2001. С. 230-249.
3. Керлот Х.Э. Словарь символов. Москва, 1994. 780 с.
4. Коцюбинський М. Твори: у 7 т. Т. 2. Київ, 1974. 384 с.
5. Коцюбинський М. Твори: у 7 т. Т. 3. Київ, 1974. 432 с.
6. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-укладач Ю.І. Ковалів. Т. 2. Київ, 2007. 624 с.
7. Матусяк А. Сецесійний дискурс письменників «Молодої музи». *Слово і час*. 2008. № 6. С. 35-50.
8. Матусяк А. Химерний Яцків: модерністський дискурс у прозі Михайла Яцкова. Вроцлав; Львів, 2010. 224 с.
9. Поліщук Я. І ката, і героя він любив...: Михайло Коцюбинський: літературний портрет. Київ, 2010. 304 с.
10. Саяпіна Т. Конфлікт буденного та позамежевого буття (етюд М. Коцюбинського «Сон»). *Слово і час*. 1999. № 9. С. 18-21.
11. Турган О. Агон життя і смерті у творчості М. Коцюбинського. *Слово і час*. 2017. № 6. С. 28-35.
12. Фрейд З. Толкование сновидений. Киев, 1991. 384 с.
13. Чередник Л.А. Особливості імпресіоністичної поетики новел М. Коцюбинського італійського циклу. *Михайло Коцюбинський і український модернізм ХХ століття*. Вінниця, 2015. Вип. 4. С. 231-238.
14. Черненко О. Михайло Коцюбинський – імпресіоніст: образ людини у творчості письменника. *Сучасність*, 1977. 144 с.

REFERENCES

1. Haidegger M. Navishcho poety? [Why do we need poets?]. *Slovo. Znak. Dyskurs: antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st.* Lviv, 2001. pp. 230-249. [in Ukrainian].
2. Heidegger M. Being and time. New York, 1996. 488 p. [in English].
3. Kerlot H.E. Slovar simvolov [Dictionary of symbols]. Moskov, 1994. 780 p. [in Russian].
4. Kotsiubynskiy M. Tvory: u 7 t. [Works]. T. 2. Kyiv, 1974. 384 p. [in Ukrainian].
5. Kotsiubynskiy M. Tvory: u 7 t. [Works]. T. 2. Kyiv, 1974. 432 p. [in Ukrainian].
6. Literaturoznavcha entsyklopediia : u 2-kh t. [Literary encyclopedia: in 2 vol.] / avt.-ukladach Yu.I. Kovaliv. T. 2 Kyiv, 2007. 624 p. [in Ukrainian].
7. Matusiak A. Setsesiyni dyskurs pysmennykiv «Molodoi muzy» [Secession discourse of Young Muse writers]. *Slovo i chas*. 2008. № 6. Pp. 35-50. [in Ukrainian].
8. Matusiak A. Khymernyi Yatskiv: modernistskyi dyskurs u prozi Mykhaila Yatskova [The quirky Yatskiv: discourse of Modernism in Mykhailo Yatskiv's prose]. Vrotslav, Lviv, 2010. 224 p. [in Ukrainian].
9. Polishchuk Ya. I kata, i heroia vin liubiv...: Mykhailo Kotsiubynskiy: literaturnyi portret [He loved both the executioner and the hero...: Mykhailo Kotsiubynsky: literary portrait]. Kyiv, 2010. 304 p. [in Ukrainian].
10. Saiapina T. Konflikt budennoho ta pozamezhevoho buttia (etiud M. Kotsiubynskoho «Son») [Conflict of everyday and extraterrestrial existence (sketch by M. Kotsiubynsky «Dream»)]. *Slovo i chas*. 1999. № 9. Pp. 18-21. [in Ukrainian].
11. Turhan O. Ahon zhyttia i smerti u tvorchosti M. Kotsiubynskoho [The agon of life and death in the works of M. Kotsiubynsky]. *Slovo i chas*. 2017. № 6. С. 28-35. [in Ukrainian].
12. Freid Z. Tolkovanie snovideniy [Interpretation of dream]. Kiev, 1991. 384 p. [in Russian].
13. Cherednyk L.A. Osoblyvosti impresionistychnoi poetyky novel M. Kotsiubynskoho italiiskoho tsyklu [Peculiarities of impressionism poetics of M. Kotsiubynsky's short stories of the Italian Cycle]. *Mykhailo Kotsiubynskiy i ukrainskyi modernizm XX stolittia*. Vinnytsia, 2015. Vol. 4. Pp. 231-238. [in Ukrainian].
14. Chernenko O. Mykhailo Kotsiubynskiy – impresionist: obraz liudyny u tvorchosti pysmennyka [Mykhailo Kotsiubynsky is an impressionist: the image of man in the writer's work]. *Suchasnist*, 1977. 144 p. [in Ukrainian].